Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

„Dostrzeganie Niepełnosprawności: Tworzenie Programu Nauczania w Oparciu o Poznawczą Ewolucję w Szkolnictwie Wyższym”

RAPORT O ANALIZIE I UWARUNKOWANIACH MIERZENIA POZIOMU DOSTRZEGANIA I POZIOMU ŚWIADOMOŚCI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI I PRAW OSÓB NIEPEPŁNOSPRAWNYCH

REZULTAT PRACY INTELEKTUALNEJ 1

E-ABILITY PROJECT

UNIWERSYTET GAZIANTEP
UNIWERSYTET ULUDAG
UNIWERSYTET THESSALY
UNIWERSYTET AHE

PROJECT SURVEY GENERAL RESULT REPORT

2019-1-TR01-KA203-074191 | JANUARY, 2021

Projekt ten jest finansowany z środków programu Erasmus przy Unii Europejskiej. Ani Unia Europejska, ani Turecka Agencja Narodowa nie biorą odpowiedzialności za sposób wykorzystania informacji zawartych w poniższym dokumencie.

Spis Treści

1. Wprowadzenie……

2. Badania…….

2.1 Dane Demograficzne……

2.2 Analiza i Dane o Poziomie Świadomości na Temat Osób z Ułomnościami i Przysługujących Im Praw

(EngelliBireylerveHaklarıKonusundaFarkındalıkDüzeyineİlişkinVerilerveAnalizi)……

……

3. Wnioski/ Zalecenia……

4. Obrazki / Grafiki…….

5. Odwołania……

1. Wprowadzenia

Należy założyć, że celem nadrzędnym działań, jakie podejmujemy w ramach projektu „Dostrzeganie Niepełnosprawności: Tworzenie Programu Nauczania w Oparciu o Poznawczą Ewolucję w Szkolnictwie Wyższym" jest stworzenie rozwiązań dla problemów wynikających z tego, że przeciętny obywatel nie ma świadomości praw, jakie przysługują osobom niepełnosprawnym. Naszym zadaniem jest, działając w granicach projektu, wyeliminowanie barier stojących przed osobami niepełnosprawnymi, tzn., uczestnictwo ich w życiu społecznym i wykorzystanie dostępnych zasobów i wiedzy naukowej do określenia jaki potencjał leży w tych osobach. Należy wspierać i wprowadzać aktywności i udogodnienia, dzięki którym niepełnosprawni, będą mogli korzystać z zajęć rehabilitacyjnych, oraz wsparcia psychologów a także mieć swobodny dostęp do nauczania z uwzględnieniem praw, jakie przysługują im jako osobom niepełnosprawnym.

Obecnie w wielu krajach problematyczne jest budowanie zrozumienia dla osób niepełnosprawnych, które ochroniłoby je przed dyskryminacją i pozwoliło im na dostęp na takich samych prawach co reszta społeczeństwa do wszystkich gałęzi życia. Dzieje się tak dlatego, że wielu niepełnosprawnych doświadcza trudności w wielu dziedzinach życia, kiedy próbują integrować się ze społeczeństwem. W wyniku tych trudności, a także z tego powodu że reszta społeczeństwa nie potrafi w pełni zrozumieć ich sytuacji, lub też ignoruje ich, sprawia że niepełnosprawni czasem wolą funkcjonować na marginesie danej społeczności, efektem takich działań jest tworzenie się samoistnej segregacji w społeczeństwie.

Do tej pory dbanie o niezbywalne prawa niepełnosprawnych ograniczało się do poprawy fizycznych i przestrzennych warunków ich życia, jednak obecnie takie podejście, jak również podejście samych zainteresowanych, którzy zadowalają się dostępem do pomocy społecznej i stworzonymi udogodnieniami, nie są już wystarczające do zapewnienia im godnego i szczęśliwego życia. Konieczne stało się budowanie harmonii społecznej i poprawnej komunikacji między niepełnosprawnymi a pozostał mieszkańcami, co można osiągnąć poprzez wzajemne zrozumienie.

Dlatego głównym celem kwestionariusza użytego w pierwszej fazie projektu było ocenienie, wśród studentów szkół wyższych, ich znajomości praw przysługujących niepełnosprawnym.

Pytania zawarte w kwestionariuszu miały pomóc udzielić odpowiedzi na te wątpliwości. Zebrane dane pozwoliły ocenić poziom świadomości studentów odnośnie praw osób niepełnosprawnych, a także ich poziom empatii.

Przed sformułowaniem pytań do kwestionariusza, uczestnicy projektu zapoznali się z literaturą odnoszącą się do danego tematu. Uczestnicy projektu zebrali dane z publikacji naukowych i raportów z badań dotyczących osób z niepełnosprawnościami, oraz wyniki tych badań umieszczone w literaturze naukowej. Następnie powstały pytania badawcze mające zmierzyć poziom świadomości dotyczącej praw osób ułomnych wśród studentów. Pierwsze stadium pilotażowe miało sprawdzić, czy stworzone pytania są zrozumiałe dla odbiorców. Podczas spotkania wdrożeniowego (Luty 2020) zespól z współpracującego z nami uniwersytetu dopracował pytania które zostały zaaprobowane do finalnej wersji zwanej "***Kwestionariusz Badający Poziom Świadomości i Wiedzy Dotyczącej Praw Osób Ułomnych***" składającej się z 16 pytań.

Stworzone pytania zostały wypróbowane na studentach z partnerskich uczelni wyższych (Uniwersytet Gaziantep/Turcja, Uniwersytet Bursa Uludağ/Turcja, Uniwersytetu Thessaly/ Grecja, Uniwersytet AHE/Polska) miało to na celu zdobycie danych naukowych, a także stanowiska studentów uczelni wyższej odnośnie praw osób niepełnosprawnych. Analiza danych, jakie uzyskano z "***Kwestionariusza Badającego Poziom Świadomości i Wiedzy Dotyczącej Praw Osób Ułomnych***", który został rozdysponowany w taki sposób, aby odpowiedzi udzieliła jak najszersza grupa studentów, przeprowadzonych w sposób wielowymiarowy, oraz przeanalizowane pod kontem przydatności dla głównych założeń projektu.

Kwestionariusze, które powstały w celu zmierzenia poziomu świadomości i wiedzy dotyczącej praw osób niepełnosprawnych wśród studentów jako część projektu, zostały wdrożone między kwietniem a lipcem 2020 r. na uniwersytetach biorących udział w projekcie. Dane uzyskane z naszego badania pozwoliły stworzyć plan działania na kolejne etapy projektu, oraz stworzyć i rozwijać plan nauczania, będący kolejnym efektem naszego projektu.

Badania

W badaniach uczestniczyli studenci z uniwersytetu Gaziantep/Turcja, uniwersytetu Bursa Uludağ/Turcja, uniwersytetu Thessaly/Grecja, uniwersytetu AHE/Polska, instytucjami szkolnictwa wyższego biorącymi udział w projekcie. 324 studentów z wyżej wymienionych instytucji zgłosiło się do wzięcia udziału w badaniach.

Pytania które miały się znaleźć w kwestionariuszu i z których miały wyniknąć odpowiedzi na konkretne zagadnienia, były omawiane na ponadnarodowym spotkaniu (Luty 2020), które odbyło się w ramach projektu i nadało im ostateczny kształt. W ramach studium pilotażowego, kwestionariusz rozdano 20 studentom uniwersytetu w Gaziantep z wydziału medycznego i z wydziału prawa, w ten sposób oceniono skuteczność pytań, a pytania nieskuteczne zostały wykluczone z ostatecznej wersji.

Sam kwestionariusz składał się z 16 elementów, natomiast możliwe odpowiedzi zostały zaprojektowane według wzoru Likerta. Pytania miały za zadanie ocenić jakie jest nastawienie, spojrzenie, doświadczenia i poziom empatii studentów wobec osób z niepełnosprawnościami. W badaniu wzięło udział 324 uczestników studiów wyższych z Turcji, Grecji i Polski. Uczestnictwo studentów w badaniu było dobrowolne. Dane jakie uzyskano z kwestionariuszy, zostały następnie przeanalizowane korzystając z pakietu SPSS korzystającego z analizy frekwencji, analizy czynnikowej i analizy ANOVA.

2.1. Informacja o Statystyce Opisowej

Sam kwestionariusz, którego celem było zmierzenie poziomu świadomości praw osób niepełnosprawnych wśród studentów, oraz wypracowanie programu nauczania poruszającego kwestie praw osób niepełnosprawnych/ułomnych, będącego celem samego programu, składa się z 16 pytań. W pierwszej części uczestnicy powinni podać swoją płeć, wiek, ewentualny rodzaj niepełnosprawności, swój budżet na dany miesiąc, oraz jakie perspektywy oferuje im dana uczelnia.

Kolejne pytania miały określić jak postrzegają oni osoby niepełnosprawne i przeszkody, z którymi zmagają się każdego dnia.

Statystyki dotyczące odpowiedzi studentów na każde z pytań można znaleźć w Tabeli 1 zatytułowanej *„Statystyczny Opis Zadawanych Pytań”.*

Tabela 1: Statystyczny Opis Zadanych Pytań

Statystyka Opisowa				
	N	Mean		Sd
	Statistics	Statistics	Sd.	Statistics
Uczelnia.	324	3,145	,0701	1,2617
1-Płeć.	324	1,358	,0267	,4802
2-Wiek.	324	2,111	,0175	,3148
4-Wielkość populacji w miejscu studiów .	324	3,380	,0782	1,4080
5-Czy posiada Pan/Pani niepełnosprawność.	324	1,978	,0081	,1456
6-Czy w twojej rodzinie są osoby niepełnosprawne?	160	1,738	,0349	,4414
7-Jaki jest u ciebie stopień niepełnosprawności?	94	2,628	,1210	1,1730
8-Twoja zdolność do przeprowadzenia codziennych aktywności?	324	4,830	,0729	1,3116
9-W jakim stopniu twój miesięczny budżet pokrywa twoje wydatki.	324	3,852	,0693	1,2478
11A-Stopień zadowolenia możliwości edukacyjnych oferowanych przez naszą uczelnię.	324	3,991	,0759	1,3663
11B-Stopień zadowolenia z treningu rozwoju zawodowego i rozwoju umiejętności oferowanych przez naszą uczelnia.	324	3,077	,0818	1,4733
11C- Stopień zadowolenia z działań w ramach klubu studenckiego oferowanych przez naszą uczelnię.	324	2,840	,0773	1,3918
11D- Stopień zadowolenia ze sportowych wydarzeń organizowanych przez naszą uczelnię.	324	2,469	,0810	1,4581
11E-Stopień zadowolenia z usług pomocy i rehabilitacji oferowanych przez naszą uczelnie.	324	2,349	,0825	1,4843
11F- Stopień zadowolenia ze wskazówek, doradztwa oferowanego przez naszą uczelnię.	324	2,429	,0815	1,4673
11G-Stopień zadowolenia z usług medycznych oferowanych przez naszą uczelnią.	324	3,151	,0791	1,4247
11H-Stopień zadowolenia z wydarzeń kulturalnych oferowanych przez naszą uczelnię.	324	2,843	,0813	1,4626
11I-Myślę że włączenie do programu nauczania szkolenia o prawach osób ułomnych będzie korzystne dla uczelni.	324	4,935	,0863	1,5536
11İ-Myślę że na mojej uczelni są dostateczne udogodnienia, aby mogli w niej studiować niepełnosprawni.	324	3,556	,0873	1,5718
12A-Ważne jest aby zaakceptować obecność niepełnosprawnych w społeczeństwie.	324	5,722	,0462	,8309
12B-Pytanie samych osób niepełnosprawnych o ich życie osobiste nie pomaga w zrozumieniu ich.	324	3,491	,0925	1,6646
12C-Myślę że budowanie empatii z osobami niepełnosprawnymi jest niezbędne do transformacji kognitywnej.	324	5,377	,0546	,9829
12D-Uważam że rodziny niepełnosprawnych powinno się szczególnie uświadomić.	323	5,105	,0741	1,3310
12E-Należy zrozumieć uczucia osób niepełnosprawnych.	324	5,435	,0568	1,0224
12F-Niepełnosprawne osoby poczują się lepiej wiedząc, że inni rozumieją ich uczucia.	324	4,975	,0739	1,3305
12G-Moim zdaniem korzystne będzie połączenie nauki osób z niepełnosprawnościami i osób bez.	324	5,096	,0713	1,2834
12H-Myślę że osoby z niepełnosprawnościami będą miały więcej szczęścia w znalezieniu pracy.	324	2,574	,0802	1,4437
12I-Rozumiem trudności jakich doświadczają osoby niepełnosprawne	324	5,028	,0676	1,2175
13-Czy wiesz jakie prawo do opieki medycznej mają osoby niepełnosprawne ?	321	1,801	,0223	,4002
13-Czy wiesz jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne ?	320	1,759	,0239	,4281
15- Staram się działać w taki sposób, aby jak najbardziej ułatwiać osobom niepełnosprawnym codzienną egzystencję	324	4,630	,0635	1,1424
16-Jakie twoim zdaniem są najczęstsze problem, z jakimi zmagają się osoby niepełnosprawne?	316	4,468	,0755	1,3413

16-Jakie twoim zdaniem są najczęstsze problem, z jakimi zmagają się osoby niepełnosprawne?	97	5,247	,0803	,7910
16-Jakie twoim zdaniem są najczęstsze problem, z jakimi zmagają się osoby niepełnosprawne?	16	5,813	,1008	,4031

2.2. Dane Demograficzne

W badaniu wzięło udział 324 studentów z czterech uczelni, a mianowicie uniwersytetów z Gaziantep i Bursa Uludağ (które są też koordynatorami projektu) w Turcji, Uniwersytetu AHE w Polski i uniwersytetu Thessaly w Grecii, które to funkcjonują jako partnerzy projektu i są uwzględnieni w próbkach badań.

Tabela:2 Rozdział Uczestników Według Uniwersytetu

Uniwersytet					
		Uczestnictwo	**Procent**	**Właściwy Procent**	**Skumulowany Procent**
Właściwy	Wydział Prawa Uniwersytetu Gaziantep	30	9,3	9,3	9,3
	Wydział Medyczny Uniwersytetu Gaziantep	80	24,7	24,7	34,0
	Uniwersytet Uludağ	94	29,0	29,0	63,0
	AHE Polska	53	16,4	16,4	79,3
	Thessaly Grecja	67	20,7	20,7	100,0
	Łącznie	**324**	**100,0**	**100,0**	

Grafika: 1 Rozdział Uczestników Według Uniwersytetu

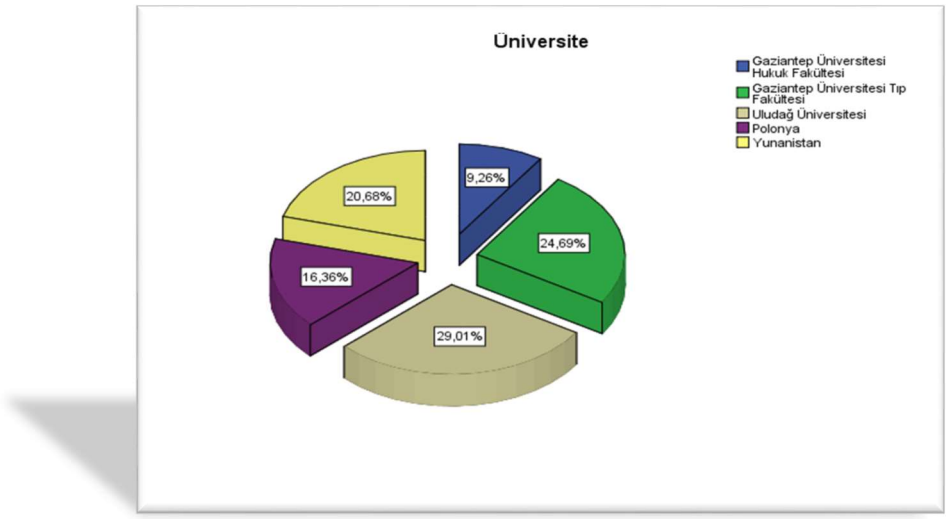

W przypadku Turcji 204 kwestionariuszy zostało rozdanych 94 studentom z uniwersytetu Bursa Uludağ, oraz 110 studentom z uniwersytetu Gaziantep. Natomiast w przypadku

pozostałych dwóch uniwersytetów, uniwersytetu AHE w Polsce kwestionariusze otrzymało 53 studentów, a na uniwersytecie Thessaly w Grecji otrzymało je 67 studentów.

Proporcjonalnie ilość studentów z Tureckiego uniwersytetu która wzięła udział w badaniu stanowiła 63% wszystkich studentów biorących udział w badaniu.

Türkiye'dekiÜniversitelerdeanketuygulananöğrencilerintoplamanketuygulananöğrencisayısın aoranı %63'tür.

Jeśli chodzi o partnerów międzynarodowych, procent studentów którzy wzięli udział w badaniu w stosunku do wszystkich uczestników badań wyniósł 16,4% w przypadku uniwersytetu AHE w Polsce, oraz 20,7% w przypadku uniwersytetu Thessaly w Grecji.

Liczba studentów z Tureckiego uniwersytetu Gaziantep i z Tureckiego uniwersytetu Bursa Uludağ jest większa niż liczba/proporcja studentów z innych uniwersytetów uczestniczących w projekcie: uniwersytetu AHE z Polski i Thessaly z Grecji. Wynika to z faktu, że Tureckie uniwersytety mają stosunkowo więcej studentów niż uniwersytety z pozostałych dwóch krajów.

W pierwszej części kwestionariusza studenci musieli podać swoje dane demograficzne. Uczestnicy byli pytani o rzeczy takie jak swój wiek, płeć, a także o to jaka jest liczba mieszkańców w mieście, w którym studiują.

W poniższej Tabeli 3 zaprezentowaliśmy podział uczestników (324 uczestników) ze względu na płeć, gdzie 208 uczestników to kobiety, a 116 uczestników to mężczyźni.

Tabela: 3 Podział Uczestników Ze Względu Na Płeć

Płeć		Uczestnictwo	Procent	Właściwy Procent	Skumulowany Procent
Właściwy	Kobiety	208	64,2	4,2	64,2
	Mężczyźni	116	35,8	35,8	100,0
	Razem	324	100,0	100,0	

W samym badaniu z 324 uczestników procentowo kobiet było 64,20% a mężczyzn 35,80%. Patrząc na te wyniki, można stwierdzić że udział kobiet w badaniu, które odbyło się na zasadzie dobrowolności, był procentowo wyższy, niż udział mężczyzn.

Tabela 4 opisuje przekrój wiekowy uczestników.

Tabela: 4-Podział uczestników ze względu na wiek

Wiek	Uczestnictwo	Procent	Właściwy Procent	Skumulowany Procent

Właściwy	18-34	288	88,9	88,9	88,9
	35-64	36	11,1	11,1	100,0
	Razem	324	100,0	100,0	

W poniższej tabeli zaprezentowaliśmy podział uczestników z czterech (4) uniwersytetów według wieku, 89% badanych jest w wieku 18-32 lat, oraz 11,1% w wieku 35-64 lat. Należy dodać że grupa respondentów składa się ze studentów uniwersyteckich, co powinno tłumaczyć przewagę grupy 18-34 lat.

Grafika: 2 Podział Uczestników Ze Względu Na Wiek

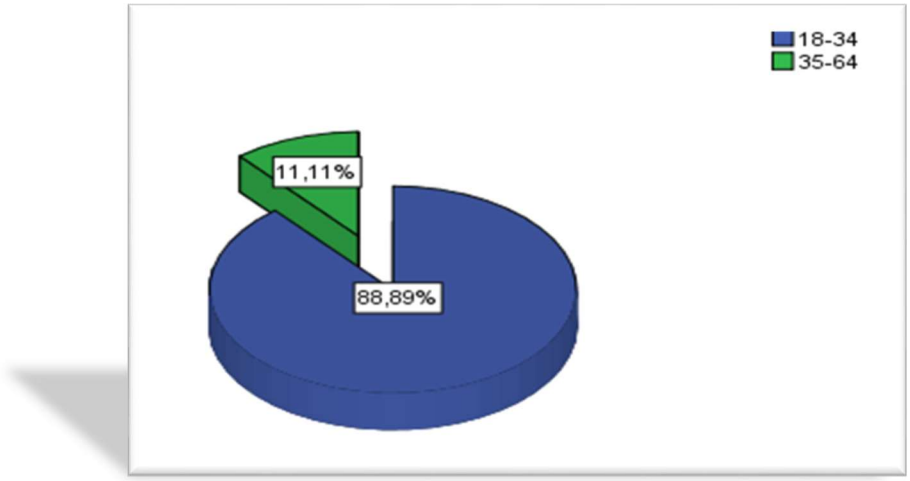

Uczestników pytano też o to jak duża jest liczba mieszkańców miasta w którym studiują

Tabela: 5-Liczba mieszkańców Miasta W Którym Studiujesz

		Uczestnictwo	Procent	Właściwy Procent	Skumulowany Procent
Właściwy	Poniżej 100 tysięcy	46	14,2	14,2	14,2
	Między 100 a 500 tysięcy	53	16,4	16,4	30,6
	500 tysięcy 1 milion	39	12,0	12,0	42,6
	1 milion – 3 miliony	113	34,9	34,9	77,5
	3 miliony – 5 milionów	64	19,8	19,8	97,2
	5 milionów i więcej	9	2,8	2,8	100,0
	Razem	324	100,0	100,0	

2.2 Dane o Poziomie Świadomości Na Temat Osób z Niepełnosprawnościami i Przysługujących im Praw Oraz Analizy Towarzyszące.

Dane o Poziomie Świadomości o Prawach Niepełnosprawnych

Głównym celem prowadzenia badan z udziałem studentów uczelni wyższych jest określenie i poziomu świadomości odnośnie praw osób niepełnosprawnych, określenie stanowiska studentów wobec tego tematu i odpowiednie przeanalizowanie wyników.

Wyniki tych badan zostaną użyte do stworzenia mapy drogowej dla projektu, potrzeby grupy docelowej, a także określenie działań potrzebnych do zaprojektowania i stworzenia planu nauczania. Badania były prowadzone równocześnie między kwietniem a lipcem z udziałem uniwersytetów Bursa Uludağ, uniwersytetu AHE z Polski i uniwersytetu Thessaly w Grecji, które biorą udział w projekcie.

- ***Ewaluacja Pytania 11 z Kwestionariusza***

W poniższej części naszej analizy zaprezentujemy szczegółowe badanie niektórych zdań w pytaniu 11, oraz analizę i interpretacje odpowiedzi uczestników które są niezbędne do wyciągnięcia akademickich wniosków

Tabela: 6 Stopień zadowolenia z treningu rozwoju zawodowego i rozwoju umiejętności oferowanych przez naszą uczelnia.

		Uczestnictwo	Procent	Prawidłowy Procent	Skumulowany Procent
Właściwy	Całkowicie niezadowolony	65	20,1	20,1	20,1
	Nie wystarczająco zadowolony	49	15,1	15,1	35,2
	Niezadowolony	82	25,3	25,3	60,5
	Zadowolony	71	21,9	21,9	82,4
	Wystarczająco zadowolony	38	11,7	11,7	9,1
	Całkowicie zadowolony	19	5,9	5,9	100,0
	Razem	**324**	**100,0**	**100,0**	

Z pośród 324 studentów danego uniwersytetu, którzy brali udział w badaniu, 128 (39,5%) wyraziło swoje zadowolenie z możliwości rozwoju zawodowego i rozwoju umiejętności jakie oferuje ich uczelnia, natomiast 196 (60,5%) uczestników wybrało odpowiedzi które wyrażały ich niezadowolenie z oferowanych usług.

Tabela: 7 Stopień zadowolenia z treningu rozwoju zawodowego i rozwoju umiejętności oferowanych przez naszą firmę

Uniwersytet	Całkowicie Niezadowolony	Nie Wys. Zadowolony	Niezadowolony	Zadowolony	Wys Zadowolony	Całkowicie Zadowolony	Razem
Gaziantep & Bursa	44	36	42	44	27	11	**204**
Uludağ		19	20	16	9	2	**94**
AHE Polska	21	3	5	10	8	6	**53**

	Thessaly Grecja	0	10	35	17	3	2	**67**
Razem		**65**	**49**	**82**	**71**	**38**	**19**	**324**

Z analizy odpowiedzi na pytanie o „Stopień zadowolenia z treningu rozwoju zawodowego i rozwoju umiejętności oferowanych przez naszą firmę" przeprowadzone przez uniwersytet (Tabela: 7) wynika, że z 204 uczestników badania z Turcji 82 (40%) wyraziło zadowolenie z usług. Natomiast 122 (60%) wyraziło się negatywie o świadczonych usługach.

W przypadku uczestników badania z uczelni AHE z Polski 24 (45%) wyraziło zadowolenie z usług, z kolei 29 (55%) wyraziło swoje niezadowolenie z oferty uczelni w zakresie treningu rozwoju zawodowego i rozwoju umiejętności.

Pośród uczestników badania z uniwersytetu Thessaly w Grecji 22 osoby (33%) ze 67 uczestników odpowiedziało, że są zadowoleni z oferowanych usług. Natomiast 45 (67%) uczestników odpowiedziało, że nie jest zadowolonych z oferty treningu rozwoju zawodowego i rozwoju umiejętności.

Biorąc pod uwagę że w badaniu brały udział głównie osoby bez niepełnosprawności, wyniki badań zwróciły naszą uwagę na ważną kwestię, mianowicie na to że zarówno osoby z niepełnosprawnościami jak i osoby bez nich wyraziły potrzebę uczestnictwa w większej ilości szkoleń i treningów z zakresu rozwoju zawodowego i rozwoju umiejętności. Biorąc pod uwagę te wyniki, uznano że program certyfikatów dla osób niepełnosprawnych może być korzystny.

W dzisiejszych czasach aktywności nakierowane na rozwój zawodowy i rozwój umiejętności są uważane za ważny element przy zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Bierze się to z tego że dla osób niepełnosprawnych posiadanie umiejętności zawodowych jest niezbędne do znalezienia dobrej pracy i do bycia produktywnym pracownikiem. Takie aktywności mogą przynosić pozytywne zmiany, takie jak większa efektywność pracy, lepsze radzenie sobie z wyzwaniami związanymi z miejscem zatrudnienia, tworzenie możliwości zatrudnienia w innych branżach, oraz poprawianie ich interakcji społecznych, poprzez zachęcanie osób które do tej pory nie były zainteresowane pracą.

Tabela: 8 Stopień zadowolenia z usług pomocy i rehabilitacji oferowanych przez naszą uczelnie

		Uczestnictwo	Procent	Prawidłowy Procent	Skumulowany Procent
Właściwy	Całkowicie niezadowolony	143	44,1	44,1	44,1
	Nie wystarczająco zadowolony	42	13,0	13,0	57,1
	Niezadowolony	68	21,0	21,0	78,1
	Zadowolony	38	11,7	11,7	89,8
	Wystarczająco zadowolony	20	6,2	6,2	96,0
	Całkowicie zadowolony	13	4,0	4,0	100,0

	Razem	324	100,0	100,0	

Jak wynika z tabeli 8, na 324 uczestników, 253 (78%) wyraziło swoje niezadowolenie z usług pomocy i rehabilitacji oferowanych przez uczelnię zaznaczając pola: całkowicie niezadowolony, niewystarczająco zadowolony I niezadowolony, natomiast 71 (22%) osób uczestniczących w badaniu zaznaczyła pola wyrażające zadowolenie.

Tabela: 9 Stopień zadowolenia z usług pomocy i rehabilitacji oferowanych przez naszą uczelnie

Uniwersytet	Całkowicie Niezadowolony	Nie Dos. Zadowolony	Niezadowolony	Zadowolony	Wys. Zadowolony	Całkowicie Zadowolony	Razem
Uniwersytety Gaziantep & Bursa Uludağ	108	23	27	27	13	6	**204**
AHE Polska	35	1	2	3	6	6	**53**
Thessaly Grecja	0	18	39	8	1	1	**67**
Razem	**143**	**42**	**68**	**38**	**20**	**13**	**324**

Jak wynika z analizy z Tabeli 9, dotyczącej stopnia zadowolenia uczestników badań z oferowanych usług pomocy i rehabilitacji na danej uczelni, ze wszystkich 204 uczestników z Turcji, 158 (77%) wybrało odpowiedź wyrażającą niezadowolenie. Natomiast 46 (23%) uczestników wyraziło opinię, że są zadowoleni.

Z uniwersytetu AHE w Polsce 38 (72%) na 53 uczestników wyraziło niezadowolenie, a 15 (28%) odpowiedziało że są zadowoleni.

Z 57 uczestników (85%) studiujących na uniwersytecie Thessaly zaznaczyło odpowiedź wyrażającą niezadowolenie, natomiast 10 (15%) uczestników wyraziło swoje zadowolenie. *Biorąc to pod uwagę, należy stwierdzić że usługi pomocy i rehabilitacji powinny być skuteczniej implementowane, zarówno dla osób z niepełnosprawnościami jak i dla oso bez. Ten sam trend można zaobserwować na każdym uniwersytecie biorącym udział w projekcie.*

Tabela: 10 Oceń swój stopień zadowolenia z usług wsparcia/doradztwa zawodowego jakie oferuje uniwersytet w skali od 1 do 6

		Uczestnictwo	Procent	Właściwy Procent	Skumulowany Procent
Valid	Całkowicie niezadowolony	129	39,8	39,8	39,8
	Nie wystarczająco zadowolony	49	15,1	15,1	54,9
	Niezadowolony	70	21,6	21,6	76,5

	Zadowolony	41	12,7	12,7	89,2
	Wystarczająco zadowolony	24	7,4	7,4	96,6
	Całkowicie zadowolony	11	3,4	3,4	100,0
	Razem	**324**	**100,0**	**100,0**	

Jak wynika z Tabeli 10, w odpowiedziach na pytanie: Oceń swój stopień zadowolenia z usług wsparcia/doradztwa zawodowego jakie oferuje uniwersytet w skali od 1 do 6", 248 (76,5%) na 324 uczestników wyraziło swoje niezadowolenie, natomiast 76 (23,5%) wybrało odpowiedź wyrażającą zadowolenie.

Biorąc pod uwagę dane, można wysnuć wniosek, że zarówno studenci z niepełnosprawnościami jak i studenci bez niepełnosprawności wyrażają zapotrzebowanie na większą liczbę usług doradztwa zawodowego oferowanego przez uniwersytety.

Tabela: 11 Opinie dotyczące wprowadzenie kursu o prawach niepełnosprawnych do programu nauczania

		Uczestnictwo	Procent	Właściwy Procent	Skumulowany Procent
Właściwy	Całkowicie niezadowolony	22	6,8	6,8	68
	Nie wystarczająco zadowolony	13	4,0	4,0	10,8
	Niezadowolony	26	8,0	8,0	18,8
	Zadowolony	25	7,7	7,7	26,5
	Wystarczająco zadowolony	55	17,0	17,0	43,5
	Całkowicie zadowolony	183	56,5	56,5	100,0
	Razem	**324**	**100,0**	**100,0**	

Jak wynika z Tabeli 11 i Grafiki 3, 263 (81%) na 324 wyraziło swoje zadowolenie z faktu wprowadzenia kursu o prawach osób niepełnosprawnych do programu nauczania na swoim uniwersytecie, tymczasem jedynie 61 (19%) wyraziło swoje niezadowolenie.

Grafika: 3 Opinie dotyczące wprowadzenia kursu o prawach niepełnosprawnych do program nauczania uniwersytetu.

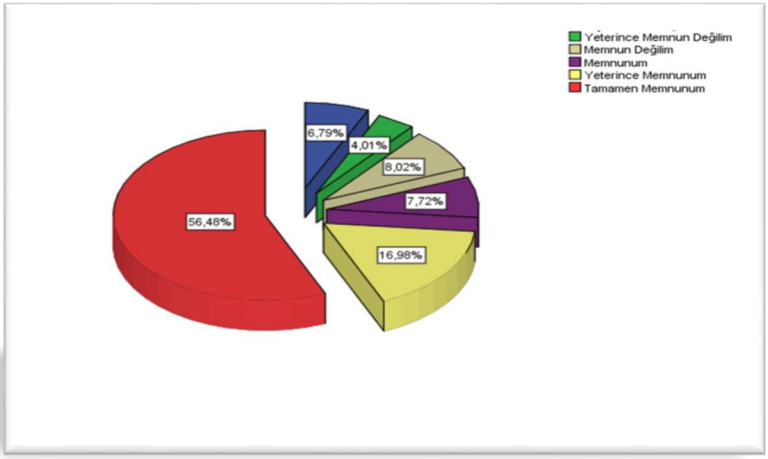

Tabela:12 Myślę że włączenie do programu nauczania szkolenia o prawach osób niepełnosprawnych będzie korzystne dla uczelni

Uniwersytet	Całkowicie Niezadowolony	Nie Dos. Zadowolony	Niezadowolony	Zadowolony	Wys. Zadowolony	Całkowicie Zadowolony	Razem
Gaziantep & Bursa Uludağ	13	8	19	20	29	115	**204**
AHE Polska	9	5	6	5	5	23	**53**
Thessaly Grecja	0	0	1	0	21	45	**67**
Razem	**22**	**13**	**26**	**25**	**55**	**183**	**324**

Ewaluacja pytania dotyczącego uniwersytetów.

Ze wszystkich 204 uczestników z Turcji, 164 (80%) wybrało odpowiedź wyrażającą poparcie dla danej idei „Myślę że włączenie do programu nauczania szkolenia o prawach osób niepełnosprawnych będzie korzystne dla uczelni". Z tej grupy 40 (20%) uczestników wybrało opcję wyrażającą brak poparcia dla tej idei.

Wśród 53 uczestników badań z uniwersytetu AHE w Polsce 33 (62%) wyraziło swoje poparcie dla danej idei „Myślę że włączenie do programu nauczania szkolenia o prawach osób niepełnosprawnych będzie korzystne dla uczelni", natomiast 20 (38%) uczestników wyraziło swoje niezadowolenie.

Spośród 67 uczestników z uniwersytetu Thessaly w Grecji 66 (98,5%) wyraziło poparcie dla danej idei „Myślę że włączenie do programu nauczania szkolenia o prawach osób ułomnych będzie korzystne dla uczelni", zaledwie 1 (1,5%) uczestnik wyraził swoje niezadowolenie z wprowadzenia tej idei.

Jednym z większych sukcesów projektu jest wprowadzenie do programu nauczania danych uniwersytetów kursu na temat Praw Osób Niepełnosprawnych. Z przedstawionego wyżej kwestionariusza wynika że zapotrzebowanie na taki kurs jest duże.

Opinie uczestników odnośnie stwierdzenia „Myślę że na mojej uczelni są dostateczne udogodnienia, aby mogli w niej studiować niepełnosprawni.” Zawarte w pytaniu 11 zostały przedstawione w Tabeli 13.

Tabela: 13 Myślę że na mojej uczelni są dostateczne udogodnienia, aby mogli w niej studiować niepełnosprawni.

		Uczestnictwo	Procent	Właściwy Procent	Skumulowany Procent
Właściwy	Całkowicie niezadowolony	39	12,0	12,0	12,0
	Nie wystarczająco zadowolony	50	15,4	15,4	27,5
	Niezadowolony	76	23,5	23,5	50,9
	Zadowolony	53	16,4	16,	63
	Wystarczająco zadowolony	63	19,4	19,4	86,7
	Całkowicie zadowolony	43	13,3	13,3	100,0
	Razem	**324**	**100,0**	**100,0**	

Należy zwrócić uwagę że znacznie wzrosła świadomość dotycząca praw osób niepełnosprawnych, przeprowadzono też wiele badań dążących do ułatwienia osobom niepełnosprawnym życia na uczelniach wyższych, zwłaszcza w przeciągu ostatnich 10 lat. Tutaj pozytywny wpływ miało zwracanie uwagi na ten problem.

W pytaniu 12, uczestnicy byli proszeni o ocenę kilku podstawowych stwierdzeń. Poniżej prezentujemy analizę:

Głównym założeniem projektu jest wyeksponowanie tematu praw osób niepełnosprawnych z dotychczasowej zawężonej percepcji, czyli poprawiania jedynie fizycznych warunków życia tych osób. Celem było poprawianie szeroko pojętych warunków życia poprzez uświadomienie osób niepełnosprawnych i ich najbliższego otoczenia o ich prawach w każdej dziedzinie.

Jak wynika z wielu badań socjologicznych skupionych na niepełnosprawności, czynnikiem który ma największy wpływ na osoby niepełnosprawne jest reakcja na nie innych osób. Bez wątpienia reakcje te napędza i kształtuje struktura społeczno-kulturalna naszego społeczeństwa, a także poziom świadomości danego zagadnienia.

W ramach badan sprawdzono też jakie jest pogląd studentów, oraz ich poziom świadomości dotyczący tematu praw osób niepełnosprawnych.

- ***"Ważne jest zaakceptowanie obecności osób niepełnosprawnych w społeczeństwie"***

Niezależnie od tego na jakim poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego jest dany kraj, ważne jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym silnej pozycji w każdej gałęzi życia, a także jednakowych praw w dostępie do wyższej edukacji, udziału w rynku pracy i związanym z tym życiu społecznym tak jak wszyscy inni.

W poniższej Tabeli 14 można zobaczyć odpowiedzi uczestników z trzech krajów i czterech uniwersytetów na stwierdzenie „Ważne jest aby zaakceptować obecność niepełnosprawnych w społeczeństwie."

Tabela: 14 Ważne jest aby zaakceptować obecność niepełnosprawnych w społeczeństwie.

Uniwersytet		Ważne jest aby zaakceptować obecność niepełnosprawnych w społeczeństwie.						Razem
		Całkowicie Się Nie Zgadzam	Częściowo Się Nie Zgadzam	Nie Zgadzam Się	Zgadzam Się	Częściowo się Zgadzam	Całkowicie Się Zgadzam	
	Gaziantep &BursaUludağ	3	2	6	3	9	181	204
	Polska	0	1	2	4	7	39	53
	Grecja	0	0	0	0	9	58	67
Razem		**3**	**3**	**8**	**7**	**25**	**278**	**324**

W odpowiedzi na stwierdzenie „Ważne jest aby zaakceptować obecność niepełnosprawnych w społeczeństwie." 198 (94,6%) uczestników z uniwersytetów z Turcji wyraziło poparcie, wyraziło je też 50 (94,3%) uczestników z uniwersytetu AHE z Polski, a także wszystkich 67 uczestników z uniwersytetu Thessaly z Grecji.

Fakt że zdecydowana większość respondentów opowiedziała się za akceptowaniem osób niepełnosprawnych w społeczeństwie świadczy o tym, że temat niepełnosprawności leży u podstaw praw człowieka, oraz że jest to stała część percepcji studentów którzy odpowiadali na pytania. Należy zaznaczyć jak ważne jest przezwyciężenie zakorzenionych w społeczeństwie uprzedzeń do osób z niepełnosprawnościami przez normalnie funkcjonujących studentów, oraz przekonanie, że należy zaakceptować osoby z ułomnościami. Można powiedzieć że działania w kierunku wyeliminowania negatywnego postrzegania osób niepełnosprawnych będzie dużym ułatwieniem dla osób z niepełnosprawnościami, które w przyszłości będą wchodzić na rynek pracy.

- **"Pytanie samych osób niepełnosprawnych o ich życie osobiste nie pomaga w zrozumieniu ich."**

Zrozumienie uczuć osób niepełnosprawnych i trudności, z jakimi zmagają się w swoim codziennym życiu będzie pomocne w pozbyciu się tych trudności w życiu tych osób i w lepszym pomaganiu im. Biorąc to pod uwagę, powstało następujące pytanie, którego celem było sprawdzenie na ile otoczenie osób niepełnosprawnych jest chętne do zadawania im pytań w celu zrozumienia ich sytuacji, a także zebranie ich opinii na ten temat. Wyniki tych badań przedstawiliśmy w Tabeli 15.

Tabela: 15 Pytanie samych osób niepełnosprawnych o ich życie osobiste nie pomaga w zrozumieniu ich.

Uniwersytet	Pytanie samych osób niepełnosprawnych o ich życie osobiste nie pomaga w zrozumieniu ich.						Razem
	Całkowicie Się Nie Zgadzam	Częściowo Się Nie Zgadzam	Nie Zgadzam Się	Zgadzam Się	Częściowo się Zgadzam	Całkowicie Się Zgadzam	
Gaziantep & Bursa Uludağ	44	27	54	32	14	33	**204**
AHE Polska	3	6	3	11	16	14	**53**
Thesally Grecja	5	10	23	0	25	4	**67**
Razem	52	43	80	43	55	51	**324**

Spośród 204 uczestników badan 123 (61,2%) z uniwersytetów Gaziantep i Bursa Uludağ stwierdziło, że nie zgadza się ze stwierdzeniem mówiącym, ze należy niepełnosprawnym zadawać pytania, aby zrozumieć ich sytuację. Z drugiej strony 79 (38,8%) z 204 uczestników zgodziło się z treścią pytania, twierdząc że zadawanie osobom niepełnosprawnym pytań nie pomoże w zrozumieniu ich sytuacji. Badanie wykazało że uczestnicy częściej skłaniają się w stronę zadawania pytań, niż ich niezadawania.

Wśród 53 uczestników z uniwersytetu AHE 12 (22,6%) nie zgodziło się z treścią pytania i wybrało odpowiedź mówiącą że należy zadawać pytania jeśli chce się zrozumieć takie osoby. Z drugiej strony 41(77,4%) z 53 uczestników zgodziło się z samą wypowiedzią, twierdząc że zadawanie pytań osobom niepełnosprawnym nie pomoże w zrozumieniu ich. Uczestnicy z uniwersytetu AHE w Polsce wyrażali opinię, że zadawanie pytań osobom niepełnosprawnym nie pomoże w zrozumieniu ich sytuacji.

Spośród 76 uczestników z uniwersytetu Thessaly 38 (57%) nie zgodziło się z treścią zdania, twierdząc że rozmowy z osobami niepełnosprawnymi pomagają w zrozumieniu ich

problemów. Natomiast 29 (43%) z 76 uczestników badania zgodziło się że rozmowy z osobami niepełnosprawnymi pomagają w zrozumieniu ich problemów.

Można założyć że osoby które wybrały nie zadawanie osobom niepełnosprawnym pytań zakładały, że zadawanie tych pytań niepełnosprawnym będzie dla nich nieprzyjemne.

- **"Myślę że budowanie empatii z osobami niepełnosprawnymi jest niezbędne do transformacji kognitywnej."**

Konstrukcja tego zdania ma na celu zbadanie jak uczestnicy postrzegają rolę i rozwój empatii pomiędzy członkami społeczeństwa, a osobami z niepełnosprawnościami, która prowadzi do kognitywnej transformacji naszego podejścia do osób niepełnosprawnych i ich praw.

Tabela: 16 Myślę że budowanie empatii z osobami niepełnosprawnymi jest niezbędne do transformacji kognitywnej.

University		Myślę że budowanie empatii z osobami niepełnosprawnymi jest niezbędne do transformacji kognitywnej.					Razem
		Częściowo Się Nie Zgadzam	Nie Zgadzam Się	Zgadzam Się	Częściowo się Zgadzam	Całkowicie Się Zgadzam	
	Gaziantep & Uludağ	4	11	17	32	140	**204**
	AHE Polska	2	4	5	12	30	**53**
	Thessaly Grecja	0	5	0	30	32	**67**
Razem		**6**	**20**	**22**	**74**	**202**	**324**

Spośród 204 uczestników z Turcji, 189 (93%) zgodziło się ze stwierdzeniem, że empatia/zrozumienie sytuacji osób niepełnosprawnych jest elementem niezbędnym, aby wystąpiła kognitywna przemiana, natomiast 15 (7%) uczestników nie zgadza się z tym.

Spośród 53 uczestników z uniwersytetu AHE w Polsce 47 (89%) zgodziło się ze stwierdzeniem, że empatia/zrozumienie sytuacji osób niepełnosprawnych jest elementem niezbędnym, natomiast 6 (11%) uczestników nie zgadza się z tym.

Na 67 uczestników z uniwerstetu Thessaly w Grecji 62 (93%) zgodziło się ze stwierdzeniem, że empatia/zrozumienie sytuacji osób niepełnosprawnych jest elementem niezbędnym, natomiast 5 (7%) uczestników nie zgadza się z tym.

Procentowo wśród studentów bez niepełnosprawności biorących udział w badaniu, ilość odpowiedzi mówiących że empatia/zrozumienie sytuacji osób niepełnosprawnych jest elementem niezbędnym, aby wystąpiła kognitywna przemiana, była bardzo wysoka. Ilość osób zgadzających się ze stwierdzeniem świadczy o tym jak istotna jest „empatia". *Osoby wyrażające empatią wobec osób niepełnosprawnych podejmują tez dziania, które znacznie*

ułatwią im życie. Z powyższego zdania wynika, że promowanie empatii wobec osób niepełnosprawnych, zwracanie uwagi na to w jakich warunkach żyją, a także transformacja kognitywna pomoże tym osobom w uczestniczeniu we wszystkich aspektach życia mając na uwadze ich prawa.

- **"Uważam że rodziny niepełnosprawnych powinno się szczególnie uświadamiać."**

Ważne jest aby rodziny tych osób były tak samo informowane o przysługujących osobom niepełnosprawnym prawach (edukacja, opieka medyczna, zatrudnienie, podatki itd.). W tym wypadku pytano o opinię uczestników na ten temat.

Tabela: 17 Uważam że rodziny niepełnosprawnych powinno się szczególnie uświadamiać.

Uniwersytet	Całkowicie Się Nie Zgadzam	Częściowo Się Nie Zgadzam	Nie Zgadzam Się	Zgadzam Się	Częściowo się Zgadzam	Całkowicie Się Zgadzam	Razem
Gaziantep i Bursa Uludağ	2	1	17	13	25	146	**204**
Polska	9	3	8	6	13	14	**53**
Grecja	0	2	10	0	29	25	**66**
Razem	**11**	**6**	**35**	**19**	**67**	**185**	**323**

Spośród 204 uczestników uniwersytetów w Turcji, 184 (90%) uważało że rodziny osób niepełnosprawnych powinny być szczególnie uświadamiane. Jedynie 20 (38%) uczestników nie zgodziło się z tym.

Spośród 53 uczestników z uniwersytetu AHE w Polsce, 33 (62%) uważało że rodziny osób niepełnosprawnych powinny być szczególnie uświadamiane. 20 (38%) uczestników nie zgodziło się z tym stwierdzeniem.

Spośród 66 uczestników uniwersytetu Thessaly w Grecji, 54 (82%) uważało że rodziny osób niepełnosprawnych powinny być szczególnie uświadamiane. 12 (18%) uczestników nie zgodziło się z tym stwierdzeniem.

Biorąc pod uwagę odpowiedzi jakie uzyskaliśmy z tego punku, warto byłoby stworzyć w ramach projektu program nauczania osobnego programu treningowego, zajmującego się prawami osób niepełnosprawnych, adresowanego do rodzin tych osób. Trzeba przyjąć fakt, że

obecność osoby niepełnosprawnej w rodzinie ma wpływ na jej funkcjonowanie i relacje społeczne. Dlatego należy zadbać aby program treningowy stworzony z myślą o nich miał wbudowane zasoby, które uczynią ich życie łatwiejszym i będzie promował wiedzę o prawach niepełnosprawnych.

- **"Należy zrozumieć uczucia osób niepełnosprawnych."**

Zrozumienie jak czuje się osoba niepełnosprawna w sytuacjach, których (prawdopodobnie) doświadczy w życiu codziennym, ma wpływ na ich jakość życia. Dlatego odpowiedzi uczestników na to pytanie stanowią ważne informacje przy tworzeniu programu nauczania.

Tabela: 18 Należy zrozumieć uczucia osób niepełnosprawnych

Uniwersytet		Należy zrozumieć uczucia osób niepełnosprawnych						Razem
		Całkowicie Się Nie Zgadzam	Częściowo Się Nie Zgadzam	Nie Zgadzam Się	Zgadzam Się	Częściowo się Zgadzam	Całkowicie Się Zgadzam	
	Gaziantep i Bursa Uludağ	0	4	14	13	22	151	204
	AHE Polska	1	2	4	4	11	31	53
	Thessaly Grecja	0	0	4	0	21	42	67
Razem		**1**	**6**	**22**	**17**	**54**	**224**	**324**

Spośród 204 uczestników uniwersytetów w Turcji, 186 (91%) zgodziło się ze stwierdzeniem „Należy zrozumieć uczucia osób niepełnosprawnych". Jedynie 18 (9%) uczestników nie zgodziło się z tym.

Spośród 53 uczestników z uniwersytetu AHE w Polsce, 46 (87%) zgodziło się ze stwierdzeniem „Należy zrozumieć uczucia osób niepełnosprawnych". 7 (13%) uczestników nie zgodziło się z tym.

Spośród 67 uczestników z uniwersytetu Thessaly w Grecji, 63 (94%) zgodziło się ze stwierdzeniem „Należy zrozumieć uczucia osób niepełnosprawnych". Jedynie 4 (6%) nie zgodziło się z tym.

Spośród 324 uczestników ze wszystkich uniwersytetów, 295 (91%) odpowiedziało że zgadza się z powyższym stwierdzeniem. Jest to znaczna liczba.

W przypadku tego pytania, można założyć że wczuwanie się w sytuacje osób z niepełnosprawnościami jest postawą przyjęta przez uczestników. Ważna rzeczą jest

zrozumienie uczuć i warunków w jakich żyją osoby niepełnosprawne, aby można było ułatwić im życie.

Grafika: 4 Należy zrozumieć uczucia osób niepełnosprawnych

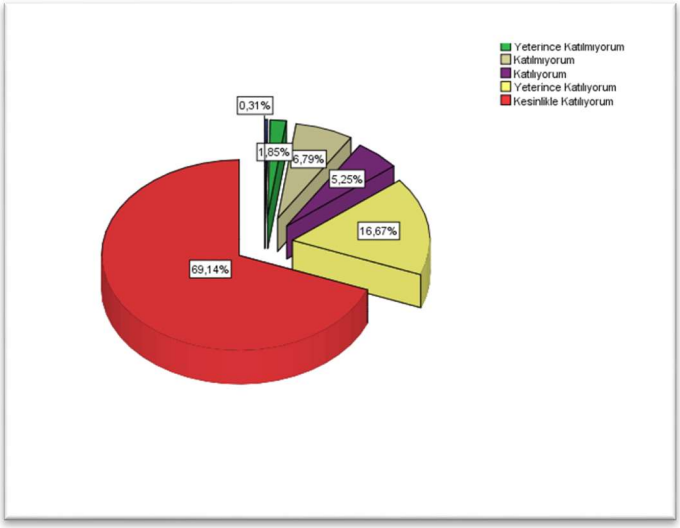

Grafika 4 Pokazuje jakich odpowiedzi udzielili wszyscy uczestnicy badań.

- **"Niepełnosprawne osoby poczują się lepiej wiedząc, że inni rozumieją ich uczucia."**

To zdanie umieszczono w kwestionariusz w celu sprawdzenia poziomu umiejętności

Tabela: 19 Niepełnosprawne osoby poczują się lepiej wiedząc, że inni rozumieją ich uczucia.

Uniwersytet		Niepełnosprawne osoby poczują się lepiej wiedząc, że inni rozumieją ich uczucia.						Razem
		Całkowicie Się Nie Zgadzam	Częściowo Się Nie Zgadzam	Nie Zgadzam Się	Zgadzam Się	Częściowo się Zgadzam	Całkowicie Się Zgadzam	
	Gaziantep i Bursa Uludağ	5	6	20	28	28	117	**204**
	AHE Polska	2	2	6	2	13	28	**53**
	Thessaly Grecja	1	1	16	0	29	20	**67**
Razem		**8**	**9**	**42**	**30**	**70**	**165**	**324**

Spośród 204 uczestników z uniwersytetów w Turcji, 173 (85%) wyraziło swoje poparcie dla zdania „Niepełnosprawne osoby poczują się lepiej wiedząc, że inni rozumieją ich uczucia.". Na 204 uczestników 31 (15%) nie wyraziło poparcia dla tego zdania.

Spośród 53 uczestników z uniwersytetu AHE w Polsce, 43 (81%) wyraziło swoje poparcie dla zdania „Niepełnosprawne osoby poczują się lepiej wiedząc, że inni rozumieją ich uczucia.”. Nie zgodziło się z tym zdaniem 10 (19%)

Spośród 67 uczestników z uniwersytetu Thessaly w Grecji, 49 (73%) wyraziło poparcie dla zdania „Niepełnosprawne osoby poczują się lepiej wiedząc, że inni rozumieją ich uczucia.”. Ze zdaniem tym nie zgadza się 18 (27%) uczestników.

W sumie na 324 uczestników ze wszystkich uniwersytetów, 265 (82%) zgodziło się z tym stwierdzeniem. Przeciwnego zdania było 59 (18%) na 324 uczestników.

Znaczna większość osób uczących się na studiach wyższych ze wszystkich czterech partnerskich uniwersytetów, osób które biorąc udział w badaniu w znacznej większości zadeklarowały że nie mają niepełnosprawności, uznało że osoby niepełnosprawne będą lepiej funkcjonować w społeczeństwie i mieć lepsze relacje z innymi wiedząc że ludzie w ich otoczeniu rozumieją to jak osoby niepełnosprawne się czują. Stwarza to też możliwość lepszego pomagania tym osobom. Zakłada się że osoby z niepełnosprawnościami będą się lepiej czuły jeśli osoby w ich otoczeniu wykażą się wrażliwością na ich uczucia i dostosują do tego swoje zachowanie.

- ***“Moim zdaniem korzystne będzie połączenie nauki osób z niepełnosprawnościami i osób bez niepełnosprawności.”***

Edukacja podstawowa jest prawem, a każdemu rządowi powinno zależeć na tym aby obywatele mieli do niej swobodny dostęp. Badania prowadzone na uczniach z niepełnosprawnościami odnośnie warunków w jakich się uczą, oraz otoczenia do tej nauki a także ich kompetencji przestrzennych i technicznych dają różne wyniki, zależnie od rodzaju i zaawansowania niepełnosprawności. Osoby, które ze względu na swój stopień niepełnosprawności mogą uczyć się razem z osobami bez niepełnosprawności, mogą mieć taką możliwość dzięki praktykom, wdrożonym razem z różnymi metodami kształcenia i zasobami. Taki model nazywa się kształceniem integracyjnym.

Związane z tym badanie miało na celu zebranie opinii uczestników odnośnie korzyści dla osób niepełnosprawnych płynących z tego, że uczą się z osobami bez niepełnosprawności.

Tabela: 20 Moim zdaniem korzystne będzie połączenie nauki osób z niepełnosprawnościami i osób bez niepełnosprawności.

Uniwersytet		Moim zdaniem korzystne będzie połączenie nauki osób z niepełnosprawnościami i osób bez niepełnosprawności.						Razem
		Całkowicie Się Nie Zgadzam	Częściowo Się Nie Zgadzam	Nie Zgadzam Się	Zgadzam Się	Częściowo się Zgadzam	Całkowicie Się Zgadzam	
	Gaziantep i Bursa Uludağ	4	5	27	25	24	119	**204**
	AHE Polska	2	1	3	4	7	36	**53**
	Thessaly Grecja	1	0	9	0	28	29	**67**
Razem		**7**	**6**	**39**	**29**	**59**	**184**	**324**

Spośród 204 uczestników z uniwersytetów w Turcji, 168 (82%) zgodziło się z poniższym stwierdzeniem „Moim zdaniem korzystne będzie połączenie nauki osób z niepełnosprawnościami i osób bez niepełnosprawności.” Z drugiej strony 36 (18%) uczestników było przeciwnego zdania.

Spośród 53 uczestników z uniwersytetu AHE w Polsce, 47 (89%) zgodziło się z poniższym stwierdzeniem „Moim zdaniem korzystne będzie połączenie nauki osób z niepełnosprawnościami i osób bez niepełnosprawności.” Z drugiej strony spośród 53 uczestników 6 (11%) było przeciwnych.

Spośród 67 uczestników z uniwersytetu Thessaly w Grecji, 57 (85%) zgodziło się ze stwierdzeniem „Moim zdaniem korzystne będzie połączenie nauki osób z niepełnosprawnościami i osób bez niepełnosprawności.”

Z drugiej strony 10 (15%) uczestników nie zgodziło się z treścią tego zdania.

272 (84%) na 324 osób uczestniczących w badaniu zgodziło się ze stwierdzeniem, natomiast 52 (16%) nie zgodziło sie.

Samo stwierdzenie „Moim zdaniem korzystne będzie połączenie nauki osób z niepełnosprawnościami i osób bez niepełnosprawności.” Jest niezwykle istotne dla samego projektu, ponieważ odpowiedź na nie oznaczała, że inni uczący się są gotowi zaakceptować osoby niepełnosprawne i uważają oni, że wspólna edukacja osób z niepełnosprawnościami i osób bez niepełnosprawności ma korzystny wpływ na jakość edukacji na uniwersytecie, w okresie który jest jednym z najważniejszych w życiu społecznym. Nauka w gronie przyjaciół, osób które będą wspierać

i które rozumieją ich sytuację, będzie dla osób niepełnosprawnych czynnikiem pozytywnie wpływającym na wyniki w nauce i stan emocjonalny.

➢ "Myślę że osoby z niepełnosprawnościami będą miały więcej szczęścia w znalezieniu pracy."

Opinie uczestników na temat możliwości osób niepełnosprawnych w znalezieniu pracy po skończeniu studiów przedstawiliśmy w Tabeli 18.

Tabela: 21 Myślę że osoby z niepełnosprawnościami będą miały więcej szczęścia w znalezieniu pracy.

Uniwersytet		Myślę że osoby z niepełnosprawnościami będą miały więcej szczęścia w znalezieniu pracy.						Razem
		Całkowicie Się Nie Zgadzam	Częściowo Się Nie Zgadzam	Nie Zgadzam Się	Zgadzam Się	Częściowo się Zgadzam	Całkowicie Się Zgadzam	
	Gaziantep i Bursa Uludağ	48	46	61	26	10	13	**204**
	AHE Polska	18	5	11	9	6	4	**53**
	Thessaly Grecja	28	27	8	0	2	2	**67**
Razem		**94**	**78**	**80**	**35**	**18**	**19**	**324**

Spośród 204 uczestników z uniwersytetów w Turcji, 155 (76%) nie zgodziło się z tym zdaniem „Myślę że osoby z niepełnosprawnościami będą miały więcej szczęścia w znalezieniu pracy." Z drugiej strony, ze zdaniem zgodziło się 49 (24%) uczestników.

Spośród 53 uczestników z uniwersytetu AHE w Polsce, 34 (76%) nie zgodziło się ze stwierdzeniem „Myślę że osoby z niepełnosprawnościami będą miały więcej szczęścia w znalezieniu pracy." Jednocześnie 19 (26%) uczestników zgodziło się z tym stwierdzeniem i nie uważają że osoby niepełnosprawne mają więcej szczęścia w znalezieniu pracy.

Spośród 67 (94%) uczestników z uniwersytetu Thessaly z Grecji nie zgadza się ze stwierdzeniem **„Myślę że osoby z niepełnosprawnościami będą miały więcej szczęścia w znalezieniu pracy."** Jedynie 4 (6%) uczestników zaznaczyło odpowiedź świadczącą, że zgadzają się ze stwierdzeniem, że osoby niepełnosprawne mają większe szczęście w znalezieniu pracy.

252 (78%) uczestników badań spośród 324 stwierdziło, że nie zgadza się ze zdaniem „Myślę że osoby z niepełnosprawnościami będą miały więcej szczęścia w znalezieniu pracy." 72 (22%)

uczestników wyraziło przeciwny pogląd, zgadzając się z tym , że osoby niepełnosprawne mają więcej szczęścia w znalezieniu pracy po ukończeniu studiów.

Chociaż opinie uczestników o dostępie osób niepełnosprawnych do systemu nauczania poprawiła się, wciąż większość pytanych uważa, że osoby z niepełnosprawnościami mają problemy ze znalezieniem pracy po ukończeniu studiów.

Biorąc to pod uwagę, należy uznać za pozytywny większy nabór w sektorze publicznym dla osób niepełnosprawnych. Dodatkowo sektor prywatny jest zobowiązany do tego, aby określony procent osób, które są przyjmowane do pracy, to były osoby niepełnosprawne, co jest przykładem dobrych praktyk.

- **"Rozumiem trudności jakich doświadczają osoby niepełnosprawne."**

Wprowadzenie zdania „Rozumiem trudności jakich doświadczają osoby niepełnosprawne" ma na celu sprawdzenie, czy w otoczeniu osób z niepełnosprawnościami rozwinęło się zrozumienie i empatia wobec ich przypadłości. Odpowiedzi na powyższe pytanie można znaleźć w Tabeli 22.

Tabela: 22 Rozumiem trudności jakich doświadczają osoby niepełnosprawne

Uniwersytet		Rozumiem trudności jakich doświadczają osoby niepełnosprawne						Razem
		Całkowicie Się Nie Zgadzam	Częściowo Się Nie Zgadzam	Nie Zgadzam Się	Zgadzam Się	Częściowo się Zgadzam	Całkowicie Się Zgadzam	
	Gaziantepi Bursa Uludağ	2	7	19	25	43	108	**204**
	AHE Polska	1	1	2	4	11	34	**53**
	Thessaly Grecja	2	1	13	0	40	11	**67**
Razem		**5**	**9**	**34**	**29**	**94**	**153**	**324**

Spośród 204 uczestników z uniwersytetów w Turcji, 176 (86%) odpowiedziało pozytywnie na „Rozumiem trudności jakich doświadczają osoby niepełnosprawne". Natomiast 28 (24%) uczestników odpowiedziało negatywnie na to zdanie.

Spośród 53 uczestników z uniwersytetu AHE w Polsce, 49 (92%) odpowiedziało pozytywnie na przedstawione pytanie „Rozumiem trudności jakich doświadczają osoby niepełnosprawne". Natomiast 4 (8%) uczestników odpowiedziało na nie negatywnie.

Spośród 67 uczestników z uniwersytetu Thessaly z Grecji, 51 (75%) odpowiedziało na to zdanie „Rozumiem trudności jakich doświadczają osoby niepełnosprawne" pozytywnie. Z drugiej strony 16 (25%) uczestników odpowiedziało na nie negatywnie.

276 (85%) spośród 324 biorących udział w badaniu zgodziło się z treścią zdania „Rozumiem trudności jakich doświadczają osoby niepełnosprawne". Z drugiej strony 48 (15%) uczestników nie zgodziło się z treścią zdania.

- ***Pytanie 13 Ewaluacja pytania* "Czy wiesz jakie prawo do opieki medycznej mają osoby niepełnosprawne?"**

Pytanie 13 miało na celu sprawdzenie wiedzy studentów o prawie do opieki medycznej, problem ten jest szczególnie istotny dla osób z niepełnosprawnościami. Odpowiedzi na to pytanie można znaleźć w Tabeli 23.

Tabela: 23 Czy wiesz jakie prawo do opieki medycznej mają osoby niepełnosprawne?

Uniwersytet		Czy wiesz jakie prawo do opieki medycznej mają osoby niepełnosprawne?					Razem
			.	..	Tak	Nie	
	Uniwersytety Gaziantep i Bursa Uludağ	0	0	0	22	182	**204**
	Polska	1	1	1	26	24	**53**
	Grecja	0	0	0	16	51	**67**
Razem		**1**	**1**	**1**	**64**	**257**	**324**

Jak widać w Tabeli 23, na 204 uczestników z uniwersytetów w Turcji, 182 (89%) przy pytaniu „Czy wiesz jakie prawo do opieki medycznej mają osoby niepełnosprawne?" wybrało odpowiedź „Tak", podczas gdy 22 (11%) wybrało odpowiedź „Nie".

Spośród 53 uczestników z uniwersytetu AHE w Polsce, 24 (45%) przy pytaniu „Czy wiesz jakie prawo do opieki medycznej mają osoby niepełnosprawne?" wybrało odpowiedź „Nie", podczas gdy 26 (49%) wybrało odpowiedź „Tak", 3 uczestników nie odpowiedziało na to pytanie.

Spośród 67 uczestników z uniwersytetu Thessaly w Grecji, 51 (76%) przy pytaniu „Czy wiesz jakie prawo do opieki medycznej mają osoby niepełnosprawne?" odpowiedziało „Nie", natomiast 26 (24%) uczestników odpowiedziało „Tak"

Grafika: 5 Czy wiesz jakie prawo do opieki medycznej mają osoby niepełnosprawne ?

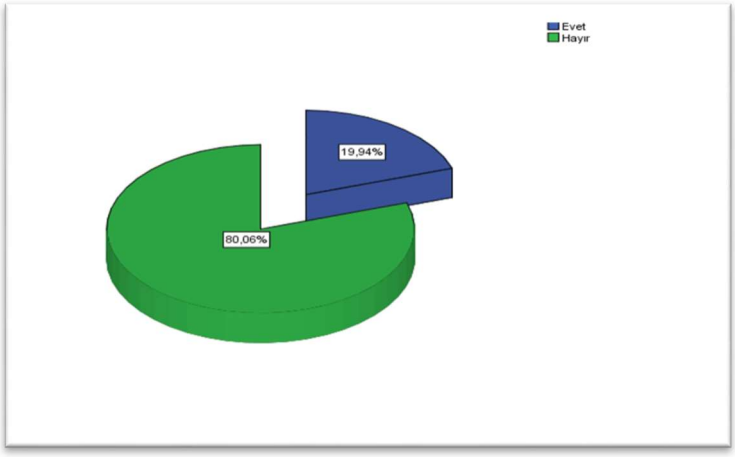

Jak wynika z grafiki 5 na 324 uczestników badań, 257 (80%) odpowiedziało „Nie” na pytanie „Czy wiesz jakie prawo do opieki medycznej mają osoby niepełnosprawne?”, natomiast 64 (20%) odpowiedziało „Tak”.

Odpowiedzi uczestników studiów wyższych, którzy brali udział w badaniu i w większości nie mają niepełnosprawności, świadczy o tym jak trafiona była hipoteza u podstaw projektu. Biorąc pod uwagę, że celem projektu jest stworzenie programu nauczania o prawach osób niepełnosprawnych, ewidentne jest to, że jako jeden z głównych tematów planu nauczania należy w nim umieścić prawo do opieki medycznej.

Informowanie osób niepełnosprawnych o różnych typach polityki zdrowotnej, implementowanej zależnie od warunków zdrowotnych jakie mogą mieć te osoby, powinno mieć pozytywne efekty patrząc na wyniki kwestionariusza. Osoby niepełnosprawne na całym świecie napotykają bariery, starając się o usługi w służbie zdrowia.

- **Pytanie 14 *:* Czy wiesz jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne ?**

Wyniki odpowiedzi na Pytanie 14, które brzmi „Czy wiesz jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne ?” zostały przedstawione w Tabeli 24.

Tabela: 24 Czy wiesz jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne ?

University		Czy wiesz jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne ?		Razem
		Tak	Nie	
	Gaziantep i BursaUludağ	26	178	204
	Polska	27	22	49
	Grecja	24	43	67
Razem		**77**	**243**	**320**

Spośród 204 uczestników z uniwersytetów w Turcji, 178 (87%) na pytanie „Czy wiesz jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne ?" odpowiedział „Nie". Z drugiej strony 26 (13%) uczestników odpowiedziało „Tak", na pytanie czy znają ustawowe prawa osób niepełnosprawnych.

Na 53 uczestników z uniwersytetu HE w Polsce 49 odpowiedziało w sposób akceptowalny, jedynie 4 uczestników odpowiedział o w sposób nieakceptowalny. Na pytanie „Czy wiesz jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne?" 22 (45%) uczestników odpowiedziało że nie wiedzą. 27 (55%) uczestników odpowiedziało że wiedzą jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne.

Spośród 67 uczestników z uniwersytetu Thessaly w Grecji, 43 (64%) na pytanie „Czy wiesz jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne?" odpowiedziało że „Nie". Z drugiej strony, 24 (36%) uczestników odpowiedziało, że wiedzą jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne.

Odpowiedzi wszystkich 324 uczestników badania z 4 uniwersytetów można zobaczyć w Tabeli 22. 320 na 324 uczestników odpowiedziało na zadane pytanie, nie odpowiedziało na nie 4 uczestników. 243 (76%) na pytanie „Czy wiesz jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne?" odpowiedziało „Nie". Natomiast 77 (24%) uczestników odpowiedziało na to pytanie „Tak".

Tabela: 25 Czy wiesz jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne ?

		Uczestnictwo	Procent	Właściwy Procent	Skumulowany Procent
Ważne	Tak	77	23,8	24,1	24,1
	Nie	243	75,0	75,9	100,0
	Razem	320	98,8	100,0	
	Bez odpowiedzi	4	1,2		
Razem		**324**	**100,0**		

Jednym z celów projektu jest to aby „Osoby z niepełnosprawnościami, studiujące na uczelniach wyższych doświadczyło lepszego poziomu życia, cechującego się większą wrażliwością społeczeństwa, a także korzystały z możliwości edukacyjnych i innych możliwości życiowych, ciesząc się prawami podstawowymi i wolnością na równi z innymi." Aby to osiągnąć, ważne jest stworzenie w ramach projektu kursu o prawach podstawowych niepełnosprawnych, a także zawartość kursu stworzona w oparciu o program nauczania.

Grafika: 6 Czy wiesz jakie prawa ustawowe mają osoby niepełnosprawne ?

- ***Pytanie 15: "Staram się działać w taki sposób, aby jak najbardziej ułatwiać osobom niepełnosprawnym codzienną egzystencję."***

Przy pytaniu 15 uczestników proszono o przedstawienie swojego stanowiska do zdania „Staram się działać w taki sposób, aby jak najbardziej ułatwiać osobom niepełnosprawnym codzienną egzystencję." w skali od 1 do 6.

Tabela: 26 " Staram się działać w taki sposób, aby jak najbardziej ułatwiać osobom niepełnosprawnym codzienną egzystencję."

Uniwersytet		Całkowicie Się Nie Zgadzam	Częściowo Się Nie Zgadzam	Nie Zgadzam Się	Zgadzam Się	Częściowo się Zgadzam	Całkowicie Się Zgadzam	Razem
	Gaziantep i BursaUludağ	4	9	20	42	69	60	**204**
	Polska	2	0	2	12	19	18	**53**
	Grecja	0	0	10	29	28	0	**67**
Razem		**6**	**9**	**32**	**83**	**116**	**78**	**324**

Spośród 204 uczestników z dwóch uniwersytetów w Turcji, 171 (84%) zgodziło się ze zdaniem „Staram się działać w taki sposób, aby jak najbardziej ułatwiać osobom niepełnosprawnym

codzienną egzystencję", co wskazywało na to że w życiu starają się postępować tak, aby ułatwić funkcjonowanie osobom niepełnosprawnym. 33 (16%) uczestników zaznaczyło odpowiedzi świadczące, że nie zgadzają się z treścią zdania.

Spośród 53 uczestników z uniwersytetu AHE w Polsce, 49 (92%) zgodziło się ze zdaniem "Staram się działać w taki sposób, aby jak najbardziej ułatwiać osobom niepełnosprawnym codzienną egzystencję." Jedynie 4 (8%) uczestników nie zgodziło się z tym zdaniem.

Spośród 67 uczestników z uniwersytetu Thessaly w Grecji, 57 (85%) zaznaczyło odpowiedź świadczącą, że zgadzają się ze zdaniem "Staram się działać w taki sposób, aby jak najbardziej ułatwiać osobom niepełnosprawnym codzienną egzystencję." Jedynie 10 (15%) uczestników nie zgodziło się z nim.

Fakt że wśród uczestników badania przewarzające są odpowiedzi świadczące o potrzebie ułatwiania życia osobom niepełnosprawnym oznacza, że wśród osób na studiach wyższych jest dużo empatii i świadomości dotyczących sytuacji osób niepełnosprawnych.

- ***Pytanie 16: Jakie twoim zdaniem są najczęstsze problem, z jakimi zmagają się osoby niepełnosprawne?***

Pytanie 16 "Jakie twoim zdaniem są najczęstsze problemy, z jakimi zmagają się osoby niepełnosprawne?" ma charakter otwarty. Uczestnicy udzielili na nie różnych odpowiedzi. Odpowiedzi uczestników zostały pogrupowane w Tabeli 27.

Tabela: 27 Jakie twoim zdaniem są najczęstsze problem, z jakimi zmagają się osoby niepełnosprawne?

Problemy		Uczestnictwo	Procent	Właściwy Procent	Skumulowany Procent
	Bezrobocie	32	9,9	10,1	10,1
	Dostęp Do Usług Medycznych	2	,6	,6	10,8
	Znajomość Swoich Praw	1	,3	,3	11,1
	Transport	77	23,8	24,4	35,4
	Udział W Życiu Towarzyskim	159	49,1	50,3	85,8
	Inne	45	13,9	14,2	100,0
	Razem	316	97,5	100,0	
Bez Odpowiedzi		8	2,5		
Razem		**324**	**100,0**		

Spośród 324 uczestników z 4 różnych uniwersytetów na pytanie odpowiedziało 316. 8 uczestników nie odpowiedziało na nie. Na czele problemów znalazły się trudności osób niepełnosprawnych w dostępie/uczestniczeniu w życiu społecznym (49%). Na drugim miejscu

znalazł się transport i przemieszczanie (23%). Problem bezrobocia wśród niepełnosprawnych wybrało (10%) uczestników.

Trudności osób z niepełnosprawnościami w dostępie/uczestnictwie w życiu społecznym stanowi jeden z poważniejszych problemów w tej dziedzinie. Z tego powodu osoby z niepełnosprawnościami mogą podlegać wykluczeniu społecznemu. Według Światowego Raportu o Niepełnosprawności z 2011 roku, jednym z głównych powodów takiego stanu rzeczy jest wysoki stopień ubóstwa wśród osób z niepełnosprawnościami. Osoby z niepełnosprawnościami potrzebują zasobów finansowych w celu opłacenia usług takich jak: pomoc w domu, opłacanie usług medycznych i zakup sprzętu medycznego. Dodatkowym czynnikiem utrudniającym dostęp do życia społecznego, oprócz niewystarczających środków własnych mogą być uprzedzenia do osób z niepełnosprawnościami, czy niedostateczna wiedza ogólna o sytuacji osób niepełnosprawnych w społeczeństwie.

Problem ten powinien być zwalczany z wykorzystaniem programów pomocy społecznej skierowanej do osób z niskim dochodem i osób z niepełnosprawnościami, oraz badania mające podnieść świadomość społeczną o prawach osób ułomnych. W tym zakresie efekty obecnie prowadzonego projektu mają dostarczyć przydatnych informacji.

2. Podsumowanie/ Rekomendacje

Dane, wnioski i analizy, uzyskane jako wyniki badań przeprowadzonych w ramach projektu, stanowią wielką wartość dla działań jakie w najbliższej przyszłości podejmiemy w ramach projektu. W wyniku analizy kwestionariusza pozyskaliśmy dane, odnośnie odpowiedzi uczestników będących studentami uniwersytetów, którzy stanowili naszą grupę docelową odnośnie osób niepełnosprawnych i ich praw ustawowych, a także sprawdziliśmy poziom świadomości praw ustawowych, jakie przysługują osobom niepełnosprawnym.

Dane i wnioski jakie powstały z przeprowadzonego badania, obejmującego studentów szkół wyższych uczących się w Turcji, Polsce i Grecji, stanowią fundament tworzonego programu nauczania, który zmieni podejście do osób niepełnosprawnych i nakieruje społeczeństwo na właściwą drogę.

Samo wprowadzenie tego programu nauczania ma zwrócić uwagę społeczeństwa na osoby z niepełnosprawnościami, ma on również zwiększyć świadomość uczestników projektu praw ustawowych, jakie przysługują niepełnosprawnym. Jednym z podstawowych celów naszego projektu jest ukazanie wartości jaką prezentują osoby niepełnosprawne, a także utrzymać kulturę wspólnego funkcjonowania na równych warunkach osób z niepełnosprawnościami z osobami bez niepełnosprawności i w końcu zmniejszenie ilości problemów, z jakimi te osoby borykają się w czasie edukacji i później w życiu zawodowym.

Podczas analizy pytań nr. 12 i 13, wyraźnie widać było, że uczestnicy którzy odpowiadają na kwestionariusze na własnych uniwersytetach twierdzili, że nie dość dużo wiedzą na temat opieki medycznej, czy tego jakie prawo przysługuje osobom niepełnosprawnym. Co więcej jeśli weźmiemy pod uwagę ich odpowiedź przy zdaniu „Moim zdaniem korzystne będzie połączenie nauki osób z niepełnosprawnościami i osób bez niepełnosprawności", konieczna jest rekonstrukcja mająca na celu pokonanie deficytów, zarówno na poziomie kognitywnym, jak i działań prawnych, gdzie celem jest usunięcie wszelkich barier, które uniemożliwiają niepełnosprawnym uczestniczenie w życiu uniwersyteckim, zawodowym i społecznym.

Dotychczas podjęto wiele działań w celu usunięcia przeszkód dla osób niepełnosprawnych takich jak dostępność, czy transport i przemieszczanie się, ca znaczne poprawiło warunki życia tych osób. Trzeba jednak pamiętać, że równie ważne jak poprawa warunków fizycznych jest zwalczanie uprzedzeń i dyskryminacji u innych osób wobec niepełnosprawnych.

Jednym z ważniejszych problemów dla osób niepełnosprawnych na całym świecie jest utrudnienie uczestnictwa w życiu społecznym. Osoby niepełnosprawne są przez to narażone na wykluczenie społeczne.

Według Światowego Raportu o Niepełnosprawności z 2011 roku, jednym z głównych powodów takiego stanu rzeczy jest wysoki stopień ubóstwa wśród osób z niepełnosprawnościami. Osoby z niepełnosprawnościami potrzebują zasobów finansowych w celu opłacenia usług, takich jak pomoc w domu, opłacanie usług medycznych i zakup sprzętu medycznego. Dodatkowym czynnikiem utrudniającym dostęp do życia społecznego, oprócz niewystarczających środków własnych mogą być uprzedzenia do osób z niepełnosprawnościami, czy niedostateczna wiedza ogólna o sytuacji osób niepełnosprawnych w społeczeństwie.

Dodatkowo istotnymi elementami utrudniającymi niepełnosprawnym funkcjonowanie to bezrobocie i ograniczenia w przemieszczaniu się. W tym kontekście ważne jest aby wprowadzany program nauczania podkreślał, jak ważne jest stwarzanie zatrudnienia dla osób z niepełnosprawnościami, metodą na to ma być rozwijanie świadomości o przyszłych uczestnikach życia zawodowego.

Problem ten powinien być zwalczany z wykorzystaniem programów pomocy społecznej, skierowanej do osób z niskim dochodem i osób z niepełnosprawnościami, oraz badania mające podnieść świadomość społeczną o prawach osób ułomnych. W tym zakresie efekty obecnie prowadzonego projektu mają dostarczyć przydatnych informacji.

Podsumowując, zwiększanie świadomości społeczeństwa ma wielki wpływ na niwelację barier, oddzielających osoby niepełnosprawne od nauki i uczestnictwa we wszystkich aspektach życia na tych samych zasadach co resztę studentów. Aby to osiągnąć, poniżej przedstawiamy rekomendacje dla uczelni;

- Jednostki zajmujące się niepełnosprawnymi powinny funkcjonować na każdej uczelni wyższej, aktywnie prowadząc pomoc i doradzając studentom,
- Wprowadzenie innowacyjnych i zaawansowanych narzędzi przy korzystaniu z materiałów edukacyjnych,
- Należy rozlokować centra informacyjne, których zadaniem byłoby informowanie studentów z niepełnosprawnościami o przysługujących im prawach.